

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

NEM LEHET PANÁSZ AZ EVANGELIKUSOK ISKOLÁJA ELLEN

Vida Jenő morénuja.
Egy vacsora epilogusa.
Faludi Gábor zsidó
kántor Abázzsiában.
Coudenhove — Kalergi
grófról. Franz Rosen-
zweig halála. Olvasom,
nem olvasom. Hírek.
Közgazdaság.

Fürdőszoba és vízvezetékberendezéseket
épület- és bádógosmunkákat készít

WIESEL ADOLF

Budapest, VI., Vilmos császár ut 47. szám.

Telefon: Aut. 291—20.

Aranyhimzések,
mint Paróchesz, Tórá-
köpeny, Sulchanteritő, Ta-
lis- és Tefilintartók művé-
szies kivitelben saját
műtermemben készülnek.

Kivánatra részletes árajánlattal
szolgálok. Kész mintákat, rajzokat
bérmentve küldök. Előkelő hitköz-
ségek birtokomban levő nyilat-
kozatai nálam megtekinthetők.

SCHLESINGER JOS,
BUDAPEST,
VI., KIRÁLY-UTCA 1. SZ.

BERGER KÁSZKÓ

KÓSER כשר HUSCSARNOKA

BUDAPEST, VII., KISDIÓFA U. 13. Telefon: J. 401-12.

Állandóan friss vágásu כשר borju- birka-
és elsőrangú hizlalt marhahusok.

ALAPITTATOTT 1873-BAN.

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VI., Izabella-u. 66. Tel. A. 114-11.

Előfizetési ára egész évre 20 P,
félévre 10. P. Postatakarék. cseksz. 16760

A rabbinevelés problémája

A rabbinevelés hibáit, amit ha sokan kétségbe is fognak vonni, kár volna tagadni és szerintem foglalkozni kell vele.

Hogy rabbikérdés van, amely sajnos az egész magyar neol. zsidóság kérdése — igazolják az események és azok a nem örvendetes szimptomák, amelyekkel a felekezeti sajtó eddig is kénytelen volt foglalkozni.

Irtak ugyan eddig is rabbik lovagló feleségeiről, — amely talán nem is az érdekelt rabbikat, — hanem az egész zsidóságot kompromittálja és ha nem látjuk sem a református, sem a gör. kel. vagy gör. kath. papok feleségeit — még a saját egyházi birtokaikon sem lovagolni, mennyivel súlyosabb megítélés alá esik a rabbiné lovaglása, akinél már *a lovaglásig vezető ut* sem felel meg mindig azoknak a kívánalmaknak, ami egy rabbihoz méltó.

Talán csak annyit kellene helyesbiteni, hogy *nemcsak rabbikérdés, hanem rabbinevelés kérdés is van!* Mert akkor, amikor nálunk minden rabbi farsolyában nemcsak ott van a marsallbof, hanem minden végzett szeminarista, ha egy jó próbaszónoklatot kivág, rögtön *főrabbi* lép elő, anélkül, hogy egy napig is katonája, vagy szolgálja lett volna vallásának, vagy egyházának, tábornoknak — vagy még ennél is több — *hilközsége őnálló pápájának* tekinti magát.

A rabbinevelés kérdése tehát szorosan összefügg a rabbikérdéssel.

Minden rabbi a Sulchan Aruch alapján áll, de a Sulchan Aruch alapja sokakat még abban se zavar, hogy szigorú élekezési parancsait vagy imarendjének akár csak lényegét is megtartsák. Nem holmi kicsinyes reformokra gondolok, de

már annál a megdöbbenő állomásnál vagyunk, hogy olyan rabbik is vannak, akik a rituális étkezési parancsokat sem tartják be, és ugyanígy állunk a templomi istentisztelet terén. Itt is nem holmi szépséghibákra gondolok, még arra sem, hogy fontos imák idejére még annyi ideig se szól az orgona, hogy azt az imát akár a grammofonlemez gépies gyorsaságával is el lehetne hadarni. De egyes rabbik egyéni akciója már odáig terjedt, hogy még a Kol Nidré-t sem mondhatja el a hívő, mert a főrabbi ur főrlötte a legszentebb nap egyik legmagasztosabb imáját az imarendből.

Ahol így intézményesíthik a vallástalanságot, mi marad ott még érintetlen?

Ha a hitnek ezeket a kardinális oszlopait a főrabbi urak közül ki-ki a saját tetszése szerint lerombolhatja, mi marad ott még vissza? A hit erkölcsi tartalma! De ezt átvette minden más felekezet, *a kereszténység és az iszlám is*. Akkor talán felesleges az egész zsidóság, sőt még a főrabbi hivatal is! Akkor kár volt az évezrek millió és millió zsidó mártírjáért.

Nem! Mert vannak, sőt tulnyomó számban vannak igaz zsidó szentéletű papjaink, akik erős hittel és szent tanainkból merített önzellen lelkesedéssel szolgálják az Istent.

Azonban az elől elzárkózni nem lehet, hogy a rabbinevelés és a rabbikérdés körül bajok vannak. Nem lehet, hogy a főrabbi közül akadhasson olyan, aki ahelyett, hogy vallásos jó példával járna elől, csak azért nem megy a vallástalanság terén még messzebbre, *mert a hívek egyrésze, vagy nagyrésze jobb zsidó a papjánál és nem lehet, hogy a ma felszentelt pap, anélkül, hogy a hit szolgálatának vándorutján egy napig is járt volna, a legkisebb élettapasztalat és valláshűség nélkül rögtön főrabbivá lehessen.*

Talán nem hűséges a kép, amit a rabbikérdésben adtam, de önzellen tiszta jószándék vezet, amikor erre rámutattam.

Ha a keresztény felekezetek féltékenyen s gondosan őrködnek *papjaik nevelése és működése körül*, pedig mellettük áll saját óriási vagyonukon és erejükön kívül, az állam erkölcsi és anyagi hatalma, — mennyivel inkább kötelességünk nekünk zsidóknak e téren semmit sem mulasztani, mert mi minden anyagi erő és támogatás híján, csak úgy dacolhatunk évezredek üldözésével, a nehéz jelennel és nézhetünk nyugodtabban a bizonytalan jövő elé, *ha papjaink vallásunknak minden idővel dacoló, Istentől adott erejére támaszkodva, etnikai magaslaton állva, példás és hithű életet élnek.*

Grósz Károly.

Nem csillagozom meg fenti cikket, mert a *Szombat* elveihez híven még akkor is leközdlném, ha a cikk merőben ellenkezne az én nézeteimmel. A fő az, hogy a cikk komoly legyen és a közérdeket szolgálja. A cikk íróját, *Grósz Károlyt* olyan embernek ismerem, akitől távol áll az a gondolat, hogy a rabbik tekintélyét lerombolja. Ugy látszik, szomorú egyéni tapasztalatai voltak. Ezért jajdul fel, ezért mondja el panaszait hangosan, hogy itt baj van, itt segíteni kell. Sok másban is igaza van *Grósz Károlynak*, de különösen abban, hogy egy fiatal 24 éves ember ura lehessen a hitágazatoknak és nincs forum, mely felelősségre vonhassa.

Egy vacsora epilógusa

Szerkesztői üzenet A. G. Oberregierungsrat, Wien

Hizelgő rám nézve, hogy a *Szombat* sorait figyeled és még jobban hizelgő, hogy szükségesnek tartotad ezt — még ha kritika formájában is — tudtomra adni.

B. soraiddal nagyrészt egyetértetek, de azt már tagadom, hogy nincsen elsőosztályú és másodosztályú zsidó. Ha Te azt hirdeted, hogy jó zsidó vagy, ezt én a magam részéről is aláírom, de mégis csak jobb zsidó az, aki a ceremoniális parancsolatok minden jöttáját is betartja. Kivételesen idézem Lederer Sándort,

aki azt mondta: „*Megengedem, hogy az orthodoxok jobb zsidók, de büszkén hirdetem, hogy mi is jó zsidók vagyunk*”.

Minap hivatalos voltam egy sztrórenál, aki kapacitás a maga szakmájában, sőt mint szakembert az ország határain túl is jól ismerik és becsülik. Az illető nagyon jó zsidó, aki minden zsidó közügyet mértéken felül támogat. „*A jótékonyág tanítómestere*” cím nélkül támogatja és istápolja a szegényeket és a betegeteket olyan formában, hogy erről

Kitűnő minőség!

Hutter szarvas szappan kóser

כשר

Kapható minden süzser és festékkereskedésben. Gyártja a budapesti ort. hitközség rabbinatejának felügyelete mellett.

Hutter József Szappangyár-Olajipar
Rézvénytársaság
Budapest, VII., Erzsébet-körút 6. szám
Telefon József 461-92, 98, 94, 488-92.

ארטוד' כשר

„CERES” ételzsír

a szokott kiváló minőségben minden főzser, csicserge- és élelmiszerekben kapható.

HUTTER JÓZSEF
szappangyár Olajipar Rt.

Budapest, VII., ker.
Erzsébet-körút 6. sz.

Tel.: J. 461-92, 98, 94, J. 488-92

legendák keringenek. Szivarfüst és fekete kávé közben megemlítette, hogy ő sajnos nem ismeri a héber betűket. Szégyenkezve néztem házi gazdámra. Istenem, ha ő héber betűk ismerete nélkül jó zsidó, nagyon jó zsidó, akkor én hozzá arányítva rossz zsidó, nagyon rossz zsidó vagyok. Minél többet tudok a zsidó tudományokból, az mind csak rovásomra megy.

Ez az élmény egész nap uralkodott rajtam, sőt elalvás előtt is csak ezt forgattam agyamban. Eszembe jutott egy csodarabbi híres mondása. Azt kérdezték tőle, ki a községben a legkülömb zsidó és erre ő megnevezett egy egyszerű munkást, aki csak nehezen tudta a héber imákat betűzni. *„Ennek az embernek az istenhite, az istenszeretete, az istenfélelme éppen járatlanságánál fogva az egekig ér. Ő a legkülömb közöttünk, magamat is beleértve“.*

Maradjunk tehát annál, igenis vannak jó zsidók és jobb zsidók, vannak első- és másodosztályú zsidók.

A Royalban megtartott Stein Emil-féle Mikéfe-vacsorát illetőleg engedd meg a következő történet elmondását, melyet Dr. Fischer Gyulától, a pesti híres főrabbitól hallottam. Egy alkalommal abban a szerencsében részesültem, hogy ott tartott magánál a késő esti órákig jelentős könyvtári szobájában és élményeinek gazdag tárházából egyet-mást elmondott. Még prágai főrabbi korában történt, hogy a tartományi főnök valamilyen installációs ebédet adott, melyre hivatalos

volt a hitközség képviselőjében a főrabbi és a hitközségi elnök. Akárcsak a főrabbi, az elnök sem nyult az ételekhez. Asztalbontás után a házigazda felkereste az elnököt és megkérdezte tőle, miért viselkedett passzív az ebédnél, holott évek óta egy asztaltársaságban vacsoráznak és sohasem vetette meg a nem rituális kosztot. Az elnök a következőképpen válaszolt: *„Ha én mint magánember vétek a vallás szabályai ellen, ez az én magánügyem, az én bűnöm. De mikor én, mint elnök, a hitközség képviselőjében vagyok hivatalos, akkor nekem nem szabad a dogmákat lábbal taposni, különben nem vagyok méltó a hitközség vezetésére“.*

Visszatérve tehát a Stein Emil esetére: Ha ő mint magánember rendez vacsorát az Operaház művészeinek, vagy kollégáinak, vagy barátainak, ez engem nem érdekel, ehhez megjegyzést fűzni ugyyszólván lehetetlen. *Mikor azonban Stein Emil Mikéfe-vacsorát rendez a Royal szállodában, akkor még a józslés nevében is lehet és kell ez ellen tiltakozni.*

Az eset különben nem is okozott nálunk nagyobb feltűnést. Irhatok én erről akár vezércikket is. A karaván tovább halad és Stein Emil jövőre ugyanugy fogja rendezni vacsoráját anélkül, hogy ez neki ártana. Lehet ő emiatt akár *Rosekol* is. Sőt, ha a Mikéfe jubilálni fog, még *Moronut* is fog kapni. És miért nem? Elvégre Stein Emil is van olyan „*Ben-Tajre*“, mint *Vida Jenő*.

Faludi Gábor

Abbáziában zsidó kántor

Két elegánsan öltözött ur sétált a minap a verőfényes *abbaziai* tengerpart oleanderekkel szegélyezett sétányán, az egyik — ugy-e még emlékeznek erre a névre — *Faludt* Gábor, a *Vigszínház* egykori tulajdonosa és irányítója, aki mint azt hosszú évek óta rendszeresen megszokta, az idei decembert is az *Adria* partján tölti, harminc éven át hűséges barátjával, vagy ha jobban tesszük, elválaszthatatlan régi inasával, a vén *Náci* bácsival.

Amint öreges lépfeikkel ott mendegélnek az örökzöld oleanderek között, az öreg *Faludi* kedvenc témájáról beszél.

Éppen ezredszer magyarázza el, mint fedezte ő fel és hogyan adatta elő *Herceg Ferenc Ocskay Brigadéros*-át.

Hirtelen egy ur állt eléjük és meglehetősen zavartan megszólította őket.

— Sind Sie Juden?

— Jawohl, — hangzott a váratlan kérdéstől meglepett válasz.

És az ismeretlen mindjárt meg is magyarázta furcsa kérdését. Elmondta, hogy egy rokona lakik az egyik penzióban, akinek egy közeli hozzátartozója halt meg s most ősi szokás szerint, ahogy azt a hagyományos főrvények előírják, *kadisch*-t szeretne mondani. Eddig nyolcan vannak, velük együtt teljes a mindjen.

Felmentek a penzióba, tizen

voltak, elkezdhatték volna az imát, de az imakönyv hiányzott.

Szorgos nyomozás indult most egy *sziderli* után s ennek eredményeképpen nagynehezen keritettek egy — *talisz*-t.

Szomoruan ült együtt a társaság. Az egyik ur azt javasolta, hogy a sofförjét beküldi *Fiuméba*, hozat vele imakönyvet s minthogy mindnyájan *amhorecok*, egy kántort is.

Erre megszólalt *Faludi* Gábor,

— Minek ide *sziderli*, minek ide *kántor*? Nem vagyok én itt?

E szavakkal vállára ferítette az imakendőt és elkezdte, sőt be is fejezte a *Sáchrisz*-t, mintha mindig ezt csinálta volna.

— Mindenki ámult-bámult: de legjobban az örökké zsémbes *Náci* bácsi.

— Honnan tudod te ezt, — kérdezte a csodálkozástól leesett állal.

— Na hallod, — hangzott a diadalifias válasz, — hiszen én *saz-maz voltam* Iszkászon!

— Te? Hiszen erről sohasem meséltél...

— Látod, ez vagyok én! — mondotta. E szavakkal letette a talisz, bucsuzott s önértéktől dagadó kebelével ment le a partra és ha misem történt volna, az *Ocskay brigadéros* abamaradt előadását folytatta.

— Hol is szakítottak félbe? — kérdezte a még mindig meglepett *Náci* bácsitól? S folytatta:

— Amikor tudod, hisz emlékszel rá. *Herceg* jött... (E)

Nem lehet panasz a Deák-téri evang. elemi iskola ellen

OLVASOM

az „Egyenlőség“-ben, hogy a Deák-téri *evangelikus iskola*-ban a zsidó vallású növendékeket az *evangelikus* templomba vezették istentiszteletre. Utánajártam a dolognak és több szülővel beszéltem, akiknek gyermekei ebbe az iskolába járnak. Mindegyik szülő — közöttük a pesti izr. hitközség egyik előjárója — határozottan kijelentette előttem, hogy sohasem *kényszerítették* gyermekeiket az evangelikus istentiszteleten való részvételre, sőt minden osztályban kihirdették, hogy a másvallásuak ezen a napon egy órával később jöjjenek az iskolába. Kár volt az „*előkelő vállalati igazgató*“ urnak ezzel az ügygel a nyilvánosság elé lépni, mert az evangelikus elemi iskolában és az evangelikus gimnáziumban sohasem éreztették azt egy növendékkel sem, hogy más vallásu. Még kevésbé akarták bármelyik növendéknek is vallási meggyőződését bántani. Ismerek sok olyan vezető zsidó egyént, akik az elemi és gimnáziumot ebben az iskolában végezték; sőt ismerek egy *hitközségi előjártót* is, aki elemista korában minden kényszer nélkül néha részt vett az ilyen evangelikus istentiszteleten és ma mégis jó zsidó, naponta „tefilin“-nel imádkozik és az uccára sem lép anélkül, hogy a „sziderli“ ne lenne a zsebében. Különösen kár volt ebből az ügyből olyan nagy kázust csinálni. Ezzel igazán nem használunk a *felekezeti békének*. Ez az igazság. Sem panaszra, sem közbenjárásra nem volt ok.

Hajdu Marcell elnökhelyettes felemlíti, hogy hozzá egy „előkelő fővárosi vállalati igazgató“ panaszos levelet írt . . . Az illető panaszos ur bizonyára csak *apró gyermek* bemondására írta meg levelét, mert ha fáradságot vett volna magának, ő maga is a helyszínen megállapítja, hogy a Deák-téren *semmi féle panaszra ok nincsen*.

Ha *Dr. Szabolcsi Lajos*, az „Egyenlőség“ főszerkesztője megkérdezi igen jó barátját: *Dr. Sebeők Dezsőt*, ugy bizonyára nem írja meg a kifogásolt cikket. Mert *Dr. Sebeők Dezső* a legjobb ismerője a Deák-téri iskola viszonyainak. Ő, valamint fivére *Kornél*, ott végezték ugy az elemi, mint a gimnáziumot és a mai napig olyan tisztelői ezen iskolának, hogy mind a két fivér ezidőszerint is ott neveltetik fiaikat: a *Tamást* és az *Ervint*. De itt végezték tanulmányaikat — hogy csak egynéhányat említsünk — *Dr. Dach Géza* és *Miklós*, *Dr. Rakonitz Dezső* és *Fischer Géza*, akik valamennyien ismert jó zsidók. *B. M.*

Vida Jenő „Morenu”-ja

Vida Jenő *Morenu*-jával kapcsolatosan nagyon természetes, hogy a nagytekinetes pesti rabbiság intézkedéseivel szemben nem lehet *röser-morenu*-ról beszélni. De még ilyen körülmények közt is fenntartom régebbi megállapításomat, hogy Morenút adományozni csak annak volna megengedhető, aki legalább 10.000 eredményes tanorát tud igazolni. Ha ez hiányzik, akkor nincs Morenu és hiábavaló minden adományozás, nem vezethet eredményre. Még akkor sem, ha ezt az összes semináriumok együttesen adományozzák. Az adományozott személye is lényegtelen, akár Vida Jenőről van szó, akár egy sokkal nagyobból, pl. Louis Marshallról.

A vezető főrabbi, *Hevesi Simon*, szintén érezhette ennek fonákságát, mert a Morenu átadása alkalmából azzal ünnepelte Vida Jenőt, hogy ő a jótékony *tanító* mestere.

Ugyanis arra már tényleg volt precedens, hogy kiállítottak valaki részére egy mecenatis doktori diplomát.

Nemrégiben förtént, hogy egy dollár-milliomos visszatért a német-őshazába és egész hercegi vagyonát a szülővárosa

egyetemének hagyományozta. Hálából a vidéki kis egyetem doktor mecenatis címmel ruházta fel a bőkezű adakozót. Nem kis gaudiumára a tudományos világnak. A „Simpli-cissimus” és a „Fliegende Blätter” szerkesztői sem voltak restek és a pikáns témát nyomban felkapták.

Hogy mi is az a „Morenu”? Nehéz ezt laikussal megértetni. Mondhatnám teológiai doktori cím, de ez sem fedti teljesen a Morenút. Mert a Morenu több a doktori címnél, a Morenu annyit jelent, hogy „tanító” mestere. De maradjunk a teológiai doktori címnél. Kérem, tessék nekem arra esetet felhozni, hogy valakinek adományozták ezt a címet, honoris causa. Hiszen a teológiai doktori címhez, a tudáson kívül még jámbor papi élet is az előfeltételekhez tartozik. Hindenburg, Foch tucatiával kapták a doktori címeiket honoris causa, de ezek között teológiai doktori cím egy sem volt. Arra sem volt kapható semelyik teológiai fakultás, sem katolikus, sem református, hogy ilyen diplomát állítsanak ki valakinek, mert az nonszens.

Grand Restaurant
VI., Teréz körút 4.

NEIGER

Grand Restaurant
VI., Teréz körút 4.

Eredeti PALESZTINA BOROK.

Mit is kell tehát tudni, hogy valaki kiérdemelje a Morenut? Nem: sokat. Találomra felüljük a Talmudot — (lernen e Blatt Gemore) — Ha valaki el tud olvasni e szövegből 60-80 sort és megéri, már megütfötte a mértéket. Rendelkezésére állnak a kommentárok, a super-kommentárok — (Risanim, Achranim) és az ezzel kapcsolatos decisiok. Quantitativ nem kívánnak sok tudást a leendő Morenutól, de megkivánnak „jól tudást“. Csakhogy éppen ez az, ami nagyon is nehéz. Éveken át kizárólag ezzel a disciplinával kell foglalkozni és csak azután lehetséges, hogy az illető a Talmud halachikus részében megértsen 60-80 sort. Csak 10.000 komoly és eredményes tanuló-óra után

tud valaki eligazodni a Talmud labirintusában. Ez a minimum, ez az állag-tudás. A kifünőt, a kiválót pedig feldiszítik a „Morenu“ címmel.

Ezek után most precisen lefordítom a Morenu szót, mely annyit jelent: tanító-mester in talmudicis, a talmudtudomány magistere. Ha valaki a fentiekből megértette, mi az a „Morenu“-cim, akkor már meg is indokoltam az általam hangoztatott tételt, hogy „Morenu“-t adományozni honoris causa neveléséges, legyen az Vida Jenő, vagy Rothschild Edmond báró, vagy bárki más a világon. Aki *nem tanult*, aki *nem tud*, az nem lehet és nem lesz Morenu, ha még oly diszes keretben lóg is a falon a „*kutyabőr*“!

כשר

Venus ételzsir

Synders győri orth. főrabbi ur
heckserével ellátva

és

Venus étolaj

kiváló minőségben, minden
fűszer-, csemege és élelmiszer-
üzletben kapható. :: :: Gyártja:

OLAJMŰVEK R.-T.

KOHN ADOLF ÉS TSA

GYŐR—BUDAPEST.

V., ZOLTÁN-U. 16.

Telefon: Aut. 208-22 és 257-58.

Engel Julia utoda

Andorf Józsefné

keztyük gyári lerakata.

BUDAPEST VII., ERZSÉBET-KÖRUT 5. SZ.

Saját gyártmányu keztyük, őz és

szarvashőr-különlegességek, fűzők, gyógy-
baskötők mérték után, melltartók, haris-
nyák. Vidéki rendeléseket postán szállít.

TISZTÍTÁST ÉS JAVÍTÁST ELVÁLLAL.

Franz Rosenzweig meghalt

Kevesen ismerték e nevet. A vezetők és a tanítók mellett én is bűnös vagyok, hogy kevesen tudják, ki volt *Franz Rosenzweig* és hogy mi volt a jelentősége. A legnagyobbak közt első sorban állt, meteor volt a Judaica terén, hatalmas alkotás után egész fiatalon halt meg.

Mint *Hermann Cohen* tanítványa indult neki az életnek. Philosophus volt, író volt, majd megtért az Istenhez. Kigyuladt lelkében az isteni láng és későbbi életét a zsidóságnak szentelte. Az ő megmozdulásának köszönhetjük, hogy Berlinben a zsidó tudományoknak *Akadémiája* van. A *Bibliának* rajongója volt és a *Bibliát* hirdette a tudás ősforrásának. A *Bibliának* szentelte utolsó éveinek kizárólagos munkáját. Ez volt életének főbb munkája és ezen a téren maradandót alkotott, önmagának és a zsidóságnak nagy dicsőségére.

Martin Buber-rel közösen lefordította a Bibliát. Nem közönséges értelemben vett fordítás ez, hanem *műfordítás*, mely páratlan a maga nemében és mint elérhetetlen minta szerepel a viágirodalomban. Iskolát csinált módszerével, sokan utánozzák, de sohasem teljes eredménnyel.

Tragikus volt utolsó éveinek folyása. Hét év óta matrac-sírbán fekve, súlyos betegség sorvasztotta testét. Elvesztette látó-, majd halló-képességét, írni nem tudott. A végén csak hörögve tudott beszélni, senki nem értette, csak önfeláldozó anygala, a felesége. Ilyen tragikus körülmények közt is folytatta szent munkáját az utolsó percig. Ugyszólván test nélkül, az isteni láng lobogott benne, amíg lelke felszállt a Magaságokba. Ha csodarabbival történik ez, még évszázadok után is legendák dicsőítik emlékét.

A majnamellefői Frankfurtban temették el. A sírnál kívánságához képest beszédet nem mondottak. Csak congeniális munkatársa, szellemi hagyatékának örököse, *Martin Buber* lépett ki a baráti sorból és gyászbeszéd helyett elmondta a nyílt sírnál a 73. zsoltárt. Ennél szebb gyászbeszédet nem is lehetett mondani.

Én is meghatótt lélekkel a zsoltár szavaival áldozok az elhunyt nagy emlékének: „Tanácsoddal igazgatsz engem és aztán dicsőségedbe fogadsz be engem“.

תנצבה

KUFFLER ÉTTEREM, 1902. ÓTA FENNÁLL.
ELISMERT *koser* כֶּסֶר *házikoszt.*
Mentürendszer: délben, este. Vilmos cs. ut 39. (Hajós-u. sarok.)

Olvasom, . . . ; — nem olvasom

OLVASOM

. . . Nagy mozgalom indult a főmegeg kitérések ellen. Már régebben cikkezett erről az Országos Egyetértés. Akkor s most is csak azt mondom, kár a harangokat félre venni, nincs semmi aggodalomra ok. A kitérések csak a régi keretben mozognak. Háboru előtt háromszáz körül volt az évi kitérések száma, most pedig négyszáz körül mozog. Közben a pesti zsidók száma 25—30 százalékkal emelkedett. Zajongani tehát nincs ok és azt is hajlandó vagyok elismerni, hogy a mozgalom élén működőket nemes intenciók vezérlik. Annyi azonban bizonyos, hogy a hajdani és mostani kitérések közt nagy a különbség. Régebben a tulságos jómódban élők tértek ki, ma pedig a kitérések egy hányadánál gazdasági okok játszanak szerepet.

NEM OLVASOM

. . . A husfelügyelők Hámer főfelügyelő vezetése mellett küldöttségileg tisztelegtek az elnök, Stern Samu-nál. A deputációzás nem ment valami simán. Előbb egyáltalán nem akarták őket beengedni az elnökhöz, majd hosszas tárgyalások után

mégis beengedték őket azzal a kikötéssel, hogy *anyagilag kérdéseket nem fognak érinteni.*

A hitközségi státusban hiába keresek olyan állást, mely bárkinek is jogot adna az elnöki szoba ajtaját *kinyitni avagy zárva tartani.* Arra még csak gondolni sem akarok, hogy ez az intézkedés az új elnök tudta és beleegyezése mellett történt volna. Stern Samu egyénisége másként él a köztudatban és nem hiába választották meg egyhangulag elnökké. Róla igazán nem szabad azt feltételezni, hogy cári mintára csak potemkin-küldöttségeket akar magánál fogadni, akik kötelesek a beszéd kéziratát előre bemutatni a hoppmesternek. Kétségtelen, hogy Stern Samu nem tudott arról, ami az előszobájában történt. Viszont kétségtelen az is, hogy én csak az igazsághoz hűen adtam elő az esetet.

OLVASOM

. . . Kecskeméti Lipót hitközségének évi jelentését. *Fehér Márton* dr. ügyesen csoportosítja az adatokat, amelyekből kitűnik, hogy összesen 1392 tagra róltak ki adót. Ugy tudom, hogy mikor Kecskeméti elfoglalta a rabbiszéket csak 300 adóftételője volt a hitközségnek. Esketés 27, temetés 38,

születés 17, válás 6. A jelentés csak az adófizetőket veszi számításba és nem közli a teljes lélekszámot; így a jelentésből komoly következtetéseket levonni nem lehet. A 27 esketés mindenesetre örvendetes, viszont 38 halálessel szemben csupán 17 születés áll. Már pedig ez komoly baj. Négy kitéréssel szemben (ezek közül csak egy helybeli) hét bétérésről számol el a jelentés, de ennek magyarázatát hiába keresem. A teljesség kedvéért a Barmiczvók számát is meg kellett volna említeni. Annyi bizonyos, hogy *Fehér Márton* dr.-hoz hasonlóan sok lelkes hittestvér buzgólkodik a nagyváradi hitközség érdekében, mert csak nagy áldozatkészség magyarázza meg az elért eredményeket.

OLVASOM

... gróf Coudenhove-Kalergi Richard legújabb könyvének előszavát. Az apa, Heinrich gróf, megírta annak idején „Az antiszemitizmus lényege” című munkát és most Richard gróf folytatja az apa munkáját. Ugyanazon a csapáson halad és az apa után a fiu is első helyet követel a zsidóság nagy védelmezői között. Talán első eset a zsidóság nagy történelmében, hogy két generáció hatalmas tudással, lobogó lelkesedéssel száll sikra Juda védelmében. Éa eddig is szégyenkezve állapítottam meg a magyar zsidóság ama nagy bűnét, saját kárára törő

vétkes mulasztását, hogy az idősebb gróf Coudenhove munkáját nem fordították le magyar nyelvre. Nem akadt fordító és nem akadt kiadó. A pesti hitközségnek erre persze nincsen pénze. Van ugyan sajtótétel a budgetben, de ez kilencvenöt százalék erejéig arra szolgál, hogy a „Misebérach” ujságokat elégítsék ki,

OLVASOM

... egy szélsőséges német reformár, *Benjamin Segel* írását. Elmondja, hogy a burok, mikor végkép elveszítették a háborút Angliával szemben, bezárták a templomokat, eldobták a Bibliát és az imakönyveket és szembeszálltak az Istennel. Ilyesmi a zsidóknál nem fordult elő, bármilyen csapás érte

is őket. Tömegesen, megszervezetten sosem hagyták el a vallásukat. Elég sűrűn fordult elő, hogy egyik-másik zsidó behódolt az atheizmusnak, de mindig csak mint egyén, sosem mint közület.

Benjámín Segel azzal folytatja, hogy az egyes zsidók *atheismusa* sem százszázalékos, mert tudat alatt minden zsidóban a *monotheismus* anynyira mélyen horgonyoz, hogy az előbb-utóbb kiütöközik belőle. Példaként a *Max Nordau* esetét említi meg, aki világhírű könyveiben egy életen át az istenhit ellen küzdött és a végén megtért. Egy ízben cikket kértek tőle, hogy azt Jeruzsálemben héberre fordítsák le. Max Nordau annál a gondolatnál, hogy cikke meg fog jelenni a szentély közelében, ott, ahol hajdan a templom állott és a Schechina. az isteni Gloriola megpihent, egészen ellágyult, eddigi írásai már el is voltak feledve és a cikk szentimentális, meghítt hurokat penget. Mikor *Max Nordau* meghalt, meghagyta, hogy Kit-

telben és Taliszban temessék el. Sőt kifejezetten meghagyta, hogy a halottas szobában egy héten át Minjant rendezzenek reggel-este s lelki üdvéért Kadischt mondjanak.

Számtalan hasonló példát tudnék felhozni. De csak egyet említek itt. A megboldogult *Tapolczai Dezső*, az aranyos „*Tapi*” nem egyszer sugta a fülembe:

„*Eduskám, in Tachrichem will ich liegen*”.

NEM OLVASOM

A minap felkerestem *Eppler Sándor* főtitkárhelyettest, a titkárkisasszony azzal fogadott, hogy az egyik szomszédos szobában imádkozik. Valóban a tanácsteremben hevenyészett istentiszteletet tartottak. A folyosóról láttam és hallottam, hogy a ministrálisok a munkát félbeszakítva, imádkoztak. Ott volt köztük az első sorban az elnök: Stern Samu is, a Kereskedelmi Bank igazgatója. Ugyebár, kedves dolog. De ennél még sokkal kedvesebb, hogy az imádkozók között *Csergő Hugó* is ott volt.

RADION

egymaga mos!

Budapest, VII., Erzsébet körut 6.

Gyártja:

HUTTER JÓZSEF

Szappangyár - Olajipar

részvénytársaság

TELEFON: J. 461-94*

A SZOMBAT HIREI

A »Szombat« Romániában. A román kir. *külgyminiszter* 64962/1929. sz. rendelettel engedélyezte a „Szombat” Románia területén való terjesztését.

Levél a szerkesztőhöz.

Kedves Szombat!

Husz év óta élek Budapesten és noha a neológ hitközség tagja vagyok, kizárólag az orthodox-kasrusz intézményeket vettem igénybe. A megboldogult *Feldmann Mózes* rabbi kitűnő egyéni kvalitásait nagyrabecsültem, de olyan különböző hírek voltak elterjedve a felügyelet hiányosságáról, hogy lelkiismeretem az orthodoxok felé irányított.

Utóbbi időben *Fischer Benjámín* rabbi erélyesen kézbevette az ellenőrzést és miután ő maga is a Rombach uccai templomban nyilvánosságra hozta, hogy a kasrusz a neológ hitközségnél teljes és tökéletes, azóta magam is a neológ mézárszékeket, baromfiüzleteket és szalámigyárat veszem igénybe.

Most az olvasom az „Országos Egyetértés”-ben, hogy a hitközség kebelében működő egyes intézmények orthodox forrásokból szerzik be szükségletüket és így az a probléma merült fel, hogy nem volna-e helyes, ha én is visszatérnék előbbi szokásaimhoz és magam is újból orthodoxnál vásárolnék?

Kedves Szombat! Öntől kérek tanácsot, aki lapjában nem egyszer

árulta el, hogy ismeri a kulizsák mögötti eseményeket és így tudnia kell, hogyha már elköltöttek 140.000 pengőt a kasrusz újraszervezésére, megbízható-e a *Fischer Benjámín* rabbi ur személyes felügyelete alatt álló neolog ellenőrzési szervezet?

Neo-orthodox.

Én ehhez a kérdéshez hozzászólni nem tudok. A nagytekintetű Rabbiság hatáskörébe tartozik arról gondoskodni, hogy a hívők ne izguljanak az efajta problémák miatt. Egyébként ajánlom, hogy forduljon kérdésével *Dr. Hajdu Marcell*hez, a szertartási ügyek előljárójához, illetve *Eppler Sándor* főtitkár-helyetteshez.

Klár Zoltán cikkének hatása. *Nagy Andor* elöljáró és *Eppler Sándor* főtitkár-helyettes *Klár Zoltán* felvetett eszméjét magukévá tették és tárgyaltak *dr. Hirschler Ignác* fogházi rabbi-val a további teendőkre vonatkozólag. *Nagy Andor*, aki már eddig is foglalkozott a fogházzal kapcsolatos kérdésekkel, most a következő reformokat tervezi: A hitközség bocsásson *dr. Hirschler Ignác* rendelkezésére egy külön szobát, munkaerőt, irógépet és telefonvonalat, hogy a fogházban sinylők ügyével hathatósan foglalkozhasson.

Házasság. *Weisz István* a Pesti Izr. Hitközség ellenőrzési osztályának főnöke f. hó 22-én

házasságot kötött *Goldschmied Bertus* kisasszonnyal a Pesti Izr. Hitközség tisztviselőnjével. Az egyházi esketést dr. Weisz Miksa főrabbi végezte a Rombach uccai templomban. Az egyházi énekrészeket Ábrahámsohn Manó főkántor látta el. A diszes esküvőn a Pesti Izr. Hitközség vezető tagjain kívül megjelentek teljes számmal a hitközség tisztviselői és meleg gratulációkkal halmozták el a fiatal párt.

A budai izr. hitközség képviselőtestülete 1929. dec. hó 12-én tartotta meg őszi rendes közgyűlését. A közgyűlést *Dr. Kriszhaber Adolf* elnök nyitotta meg és mint örvendetes tény megemlítette, hogy az elemi iskola a III. osztállyal bővült és hogy *Dr. Elek Mór és Neje* a hitközségnek gyermek-üdülőttelep létesítése céljából egy 1008 négyszögöl nyiteltet ajánlottak fel.

Ezután *Bartos Ármin* pénzügyi előljáró részletes exposé keretében ismertette a költségvetést, melynek végösszege 529.230 pengőt tesz ki és bejelentette, hogy sikerült, dacára a fokozott igényeknek és a súlyos viszonyoknak, a költségvetést a tavalyi keretekben fenntartani és az adók emelését mellőzni. A közgyűlés beható eszmecsere után

a költségvetést általánosságban és részleteiben egyhangulag elfogadta. Tárgyaltatott továbbá a központi templom építésének ügye, amely mérföldes lépésekkel halad előre és minden remény megvan arra, hogy a központi templom a közeljövőben tető alá kerül. A közgyűlés elhatározta továbbá, hogy elemi iskoláját néhai *Baracs Károly* nevére fogja elnevezni és emlékére 5000 pengős jótékony alapítványt létesít. Ezután megejtetett a községkerületi képviselők választása. A közgyűlés az elnök zárószavai után az előljárárság lelkes éltetésével ért véget.

Klein Géza halála. F.hó 15-én temették a rákosi zsidó temetőben Klein Gézát, a Pajor László olajnagykereskedő cég senior főnökét, akinek jótékonyága közismert volt. A cég személyzete az elhunytban jóakaratu támogatójukat gyászolják, aki anyai szívvvel karolta fel érdeküket. A temetésen nagyszámu előkelő közönség vett részt és az Országos Sertéskereskedelmi Egyesület, — melynek a megboldogult alapító tagja volt — testületileg képviseltette magát. A temetésen *Dr. Weisz Miksa* főrabbi és *Ábrahámsohn Manó* főkántor funkcionáltak.

D'Else modern fotóművészeti műterem
BUDAPEST, KOSSUTH LAJOS-U. 8 (félem.) Tel. Aut. 893-11.

A „SZOMBAT“ közigazdasága

Két elnök a Ganz Rt.-nál. Az alapszabályokat úgy módosították, hogy ezentul a vállalatnak két elnöke lesz. Évenként felváltva. Az egyik évben báró *Harkányi* János, a másik évben *Klein* Gyula. Példátlan újítás ez a vállalatok történetében, melynek értelmét nem tudom kibogozni és semmi esetre nem lehet hasznára a fuzionált vállalatnak. Valamikor magam is tettekkel aktora voltam a gazdasági életnek, de ma is mint puszta szemlélő meg tudtam állapítani, hogy két vezérlő akarát nem vezethet jóra és csak megbénítja az egész ügykezelést. *Sylvester* éjfélikor véget ér az egyik elnök vezérlete és pezsgőbontás után átveszi a soros elnök a vezérletet. Az egyik elnök pl. Kelet felé orientálódik és január másodikán a soros elnök pont az ellenkező üzleti politikát akarja majd iniciálni.

Az egyik elnök csak névleges vezér lehet, árnyékuralgó, mert két komoly egyéniség nem érvényesülhet egy vállalatnál.

Még a falusi csárdában sem lehet két dudás egymás mellett. Amit *Celestin* végez, arról nem akar majd tudni *Floridor*, mert *Celestin* az nem *Floridor* — csak az operettben van így. Érthetetlen az egész. *Klein* Gyula tevékenysége amúgy is biztosítva van és egy *Harkányi*

János báró elnökségét minden második évben szüneteltetni mégis különös.

Egy magyar nagyiparos ünneplése. A Magyar Vegyészeti Gyárosok Országos Egyesülete bensőséges ünnepi ülést tartott a napokban, amelyen *Keleti* Kornél dr. alnök megleghangu beszédben üdvözölte *Schützer* Samut, a magyar szappanipar nesztorát, működésének félszázados jubileuma alkalmából. Méltatta azokat a nagy érdemeket, amelyeket a magyar szappanipar fejlesztése terén *Schützer* Samu ötvenéves munkássága során elért. A zsiradékkereskedelem nevében *Strauber* S, a *Csókai*, *Breyer* és *Társaság* cég főnöke adott kifejezést a kereskedelem rokonérzésének és nagybecsülésének az ünnepelttel szemben, *Schützer* Samu megindult hangon mondott köszönetet az üdvözlésekért.

A bécsi „Die Börse” című lapban olvassuk: **Miért kellett a Hungária Műtrágyagyárnak az Oroszországba való kivitelről lemondania.** A műtrágya belföldi fogyasztásának lényeges csökkenése arra kényszerítette a Hungáriát, hogy termékeit külföldön igyekezék piacra vinni. Sikert is a Szovjet Külkereskedelmi Hivatalal megállapodásra jutnia 2000 vagón műtrágya Oroszországba való szállítása tárgyában. Ez a megállapodás azonban a Hungáriára csak abban az esetben lett volna rentábilis, ha a kincstár tarifaengedmény formájában mintegy

200.000 pengő szubvenciót engedélyezett volna. A Hungáriának sikerült a szükséges előkészületeket finalizálni, midőn az utolsó percben Mayer földművelésügyi miniszter a megállapodást azzal az indoklással borította fel, hogy a szovjet részére történő szállításokkal kapcsolatban nincs módjában büdzsáját megterhelni.

Éber Antal sokoldalú agilitását régen ismerjük, de tevékenységének mostani méretei még a jóismerőseit is meglepik. Hosszulejárata kölcsön megszerzésében ő volt az első, aki eredményekkel tud beszámolni, midőn kétmillió dollár névértékű 7 és fél százalékos kötvényt helyezett el a Banca Commerciale-nál és így a magyar kötvények között az övé volt az első, mely előtt a milánói tőzsde megnyitotta kapuit.

Üzleti agilitásán kívül sokoldalú közgazdasági tevékenysége, bizottsági tagságból folyó szereplése, a sajtóban kifejtett ténykedése annál inkább meglepő, mert hiszen jobbekeze **Halmi Miklós** beteg és így **Éber Antal** mint híresen lelkiismeretes ember, minden bizonnyal egyedül végez mindent.

A Magyar Jelzálog Hitelbank

fialat vezető igazgatói nagy és szép hatáskört kaptak a franciáktól, **Madarassy-Beck Gyula báró** távozása után. Nagy szorgalommal vezetik a bank ügyeit, de a jelen súlyos és nehéz gazdasági viszonyok közt nem elég a szorgalom és korrektség. Ezenkívül még más erényre is szükség van. Képesség, rátermettség és koncepció bizony hiányzik a Jelzálogbank egyébként szimpatikus igazgatóinál. Tanulni lett volna alkalmuk **Madarassy-Beck Gyulánál**, de tanulás helyett talán

Társaságbeli uriaszony legdiszkrétebben közvetít

Rákóczi-ut hatvannégy, II. 20. Főlépcsőház. J. 373-93

az egyéni jövő előkészítése képezte főgondjukat. Gyakorlott és előrelátó vezetés mellett nem érthette volna őket a közismert „automobil fiasco”. Ha annak idején **Madarassy-Beck Gyula báró** nem távozik, ez a blamázs okvetlen elmarad.

A Dohányjövédék érdemes és ügybuzgó igazgatójának, **dr. Benko Ferenc** államtitkárnak működését nem lehet eléggé dicsérni. Talán az egyetlen állami üzem, melynél megfelelő kereskedői szellemet, leleményességet és a modern technika vívmányainak alkalmazását tapasztaljuk. Most újév előtt, a szivarosok nagy örömeire jelentős **árleszállítással** lepte meg a vásárló közönséget. Az igazi meglepetést a tavaszra tartogatják, mikor **ujfajta szivarok és cigaretták** kerülnek forgalomba.

A Wiener Bankverein és állítólag más bankok is ismét az elbocsátások ismert recipéje szerint járnak el, hogy a pangó gazdasági életnek megfelelően csökkentésük az üzleti költségeket.

Nincsen módunkban a hír valódiságáról meggyőződni, de alapos a félelmünk, hogy a hír igaz. Reméljük, hogy az elbocsátandók névsorának megállapításánál az igazgatókat is tekintetbe vesszük, nemcsak a kisembereket. Az igazgatók közt is sok a kisember, — akiknek a fizetése nem áll arányban a tehetségükkel.

Szerkesztésért és kiadásért

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE felel.
Budapest, VI Izabella utca 66.

Neufeld Zoltán (Pannonia) nyomda
Budapest, VII., Rombach ucca 8. sz.

Házasságot, Doktorné

Rákóczi-ut hatvannégy, II. 20. Főlépcsőház. J. 373-93

Minden külön értesítés helyett!

Özv. Klein Gézáné szül. Reiter Róza, úgy a maga, mint gyermekei, Pajor Dezső, Pajor László, dr. Szegő Izsóné Klein Mariska, Kis Pálné Klein Ilonka és az egész rokonság nevében tájdalomtól porig sujtva adja hírül, hogy imádott drága férje, illetve édesapjuk, a legdrágább nagypapa, testvér és após

Klein Géza

1929. évi december hó 14-én életének 73-ik, legboldogabb házasságának 43-ik évében, hosszu, példás türelemmel viselt szenvedés után, visszaadta jószágos, csak szeretetet ismerő lelkét teremőjének.

Mig élt, értünk élt, míg élünk siratni fogjuk.

Hült telemét 1929. évi december 15-én d. u. fél 4 órakor helyeztük a rákoskereszturi izr. temetőben örök nyugalomra.

Özv. Fischer Dávidné Klein Róza testvére, Pajor Lászlóné szül. Freund Klári menyje, dr. Szegő Izsó, Kis Pál vejei, Szegő Gyuri, Szegő Klári, Szegő Bandi, Kis Ági és Kis Marianne unokái.

Karácsonyra

- Gschwindt Aqua vitae likórt
- Gschwindt Cordial étvágylikórt
- Gschwindt rumokat
- Gschwindt borpárlatokat
- Gschwindt gyümölcspálinkákat
- Gschwindt gyümölcs-konzerveket
- Gschwindt főzelék-konzerveket
- Gschwindt cukrozott gyümölcsöket

vásároljunk, mert minőségileg egyenranguak a legjobb külföldi gyártmányokkal, árban pedig

lényegesen olcsóbbak

Kaphatók az ország összes szakmabeli üzleteiben.

Régi, zsidó történelmi tárgyú nagyméretű, eredeti

olajfestmények sürgösen eladóak.

Cim e lap kiadóhivatalában.

Párisi modelljeit Székely Teri angol és francia női divatszalonjában legolcsóbban szerezhetik be. VII. kerület, Dohány ucca 46. szám, IV. 2.

TAUBER ÁRON

כשר kóser mészárszéke

VII., DOB-UTCA 10 SZÁM. (TELEFON: J. 422-83.)

A pesti izr. hitközség Rabbiságának felügyelete alatt
Elsőrendű cukorgyári hízalásból
származó marha, borju és birkahusok.
כשר Vágott baromfi árusítás!
Telefonrendelések házhoz szállítatnak.

**A pesti izr. hitközség rabbinátusának
felügyelete alatt álló**

כשר **K O S E R** כשר

Szalámi és Füstölthúsárugyár r.t.

VII., Dob-u. 10. Telefon József 426-99

Lakodalmakra, avatásokra és ünnepélyekre
különleges felvágottak. Vidékre naponta
csomagszállítás. Helybeli rendeléseket
házhoz szállítjuk

SEIDNER LIPOT

Budapest, VII., Kertész-u. 43.

(Király-utca sarok)

Telefon: J. 450-87.

Posztó-, divat-, szövet- és szabókellék
áruháza nagyban és
kicsinyben. Külön-
legességek uri- és
női szövetekben

Állandó maradékvásár!

Rendkívüli olcsó árak!

Neufeld nyomda (PANNONIA) J. 423—09